

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدیریت بانکداری و بیمه

رشته حسابداری

جلسات: ۱ تا ۴

مدرس: خانم فولادی

دانشگاه فنی و حرفه ای آموزشکده فنی شماره ۲

اهداف رفتاری مدیریت بانکداری:

دانشجو باید بتواند پس از مشاهده این اسلایدها:

- ۱ - کلیات و ساختار مدیریت در صنعت بانکداری را بداند.
- ۲ - نقش بانک در تامین مالی شرکت ها و ماهیت وامهای بانکی را برشمارد.
- ۳ - نقش نقدینگی در بانکداری را بداند.
- ۴ - نحوه نقد شوندگی وام های بانکی را بداند.
- ۵ - مفهوم سرمایه در بانک را بداند.
- ۶ - انواع داراییهای بانکی و ذخایر بانکی را بداند.
- ۷ - با مقررات بانکی آشنا شود.
- ۸ - با بانکداری الکترونیک بیشتر آشنا شود.
- ۹ - با اصول و مفاهیم بانکداری در اسلام آشنا شود.

فصل اول: مدیریت در بانک

• تأمین مالی در اقتصاد از دو طریق عمده صورت

• می گیرد :

• ۱ - بازار سرمایه

• ۲ - بازار پول

تعریف بازار سرمایه:

بازار سرمایه بازاری است که ابزارهای مالی بلند مدت با سررسید بیش از یک سال در آن مورد معامله قرار می‌گیرد.

وظایف:

- تشکیل سرمایه در اقتصاد ملی
- مسئول تامین سرمایه بنگاه‌ها
- تعیین ارزش ابزارهای مالی

■ شرکت ها و بنگاههای تجاری که برای تامین سرمایه خود نمی توانند منابع کافی از محل پس اندازهای خود فراهم کنند و با کسری وجوه روبه رو می شوند می توانند کسری خود را از یکی از راه های زیر تامین کنند:

✓ انتشار سهام عادی و ممتاز

✓ انتشار اوراق قرضه

✓ استقراض از بازار پول

تعریف بازار پول:

بازار پول بازاری برای دادوستد پول و دیگر داراییهای مالی جانشین نزدیک پول است که سر رسید کمتر از یکسال دارند.

محل جغرافیایی خاصی برای بازار پول در نظر گرفته نمی شود. بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی تشکیل دهنده بازار پول هستند.

مشارکت کنندگان در بازار پول، افراد یا واحدهای دارای مازاد نقدینگی هستند که منابع خود را با سرسیدهای کوتاه مدت در اختیار واحدهای نیازمند منابع مالی قرار می دهند.

مهمترین رسالت بازار پول ایجاد تسهیلات برای واحدهای اقتصادی به منظور تامین نقدینگی به معنای کوتاه مدت آن و نیز تامین سرمایه در گردش است.

ابزارهای بازار پول:

- اسناد خزانه: اوراق بهادار کوتاه مدتی که توسط دولت منتشر و سر رسید آنها به طور معمول سه ماه، شش ماه و یکسال است.
- پذیرش بانکی: پذیرش بانکی که دستور پرداخت مبلغ معینی به حامل آن در تاریخ معینی است.

- اوراق تجاری: نوعی اوراق قرضه کوتاه مدت با سررسید ۲۷۰ روز یا کمتر است که توسط شرکت های مالی و موسسات غیر مالی منتشر می شود.

- گواهی سپرده: گواهی سپرده جوانترین و در عین حال مهمترین ابزار بازار پول به شمار می رود. این گواهی دارای سررسید و همچنین نرخ بهره معین است. این نوع سرمایه گذاری دو مزیت عمده دارد، نخست اینکه سرمایه گذار می تواند به دقت بازده پول خود را محاسبه کند. دوم، زمان سررسید اصل و بهره گواهی مشخص است.

چنانچه قبلاً گفته شد از جمله فعالان بازار پول بانکها هستند که در واقع ابزاری برای اجرای سیاستهای پولی اند.

• اگر وزن بازار سرمایه در تأمین مالی بیشتر باشد نظام مالی اصطلاحاً نظام بازار پایه و اگر وزن بازار پول

(سیستم بانکی) در تأمین مالی بیشتر باشد، نظام مالی بانک

پایه نامیده می شود .

- در بازار پول نهادهای مالی، اعم از بانک های تجاری، مؤسسات پس انداز و اتحادیه های اعتباری وجود دارند.
- بانک های تجاری به تأمین مالی کسب و کارهای اقتصادی در کوتاه مدت می پردازند .
- تخصص مؤسسات پس انداز در بخش املاک و مستغلات است .
- اتحادیه های اعتباری بخشی از تأمین مالی را به عهده دارند .

- در کنار این نهادها، نهادهای مالی (Non Depository) نیز وجود دارند که سپرده پذیر نیستند مثل شرکت های بیمه و تأمین مالی.
- این مجموعه در بازار نقش واسطه گری مالی ایفا می کنند؛ اما برخلاف بانک ها سپرده پذیر نیستند .

بانک های تجاری

بانک های تجاری، واسطه های مالی بازار پولی هستند که سپرده می پذیرند و از طرف دیگر در قالب انواع وام های تجاری تأمین مالی انجام میدهند.

- نقش بانک های تجاری در اقتصاد
- این بانک ها کانالی برای اجرای سیاست های پولی در سطح کلان اقتصاد و مهم ترین منبع تأمین اعتبار برای بنگاه ها و فعالیت های اقتصادی کوچک و متوسط هستند.

ساختار مدیریت

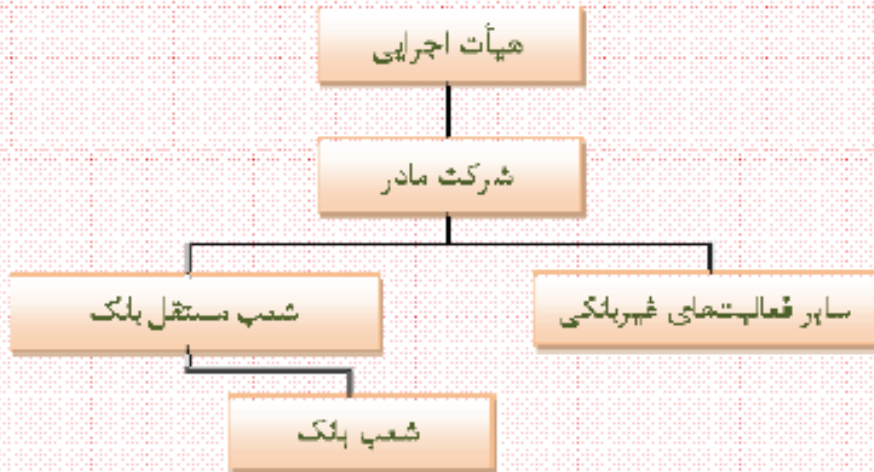
- منظور از ساختار مدیریت، نحوه ی اداره بانک ها در نظام بانکی یا صنعت بانک داری است .
- دو نوع بانک داری از نظر ساختار سازمانی وجود دارد:
 - بانک داری واحد
 - بانک داری شعبه ای
- تقسیم بندی دیگر، تصور بانک ها به شکلی است که مجموعه ای از فعالیت ها توسط یک شرکت مادر مدیریت شود که اصطلاحاً این شرکت ها (Holding) نامیده می شوند .

شکل دوم وجود یک شرکت Holding و یک بانک است.

شکل سوم شرکت های Holding با چندین بانک است.

ساختار شرکت Holding

ساختار شرکت Holding اداره کننده یک بانک :

ساختار شرکت Holding چند بانکی :

نقشه جریان وجوه نقد در شرکت‌های Holding

شرکت مادر (Holding) با توجه به اینکه چندبانکی یا تک‌بانکی باشد و فعالیت‌های غیربانکی هم انجام دهد؛ مجموعه حسابداری شرکت‌ها، علاوه بر اینکه در هر یک از زیر مجموعه‌ها انجام می‌شود، در شرکت مادر نیز تجمیع می‌شود. شرکت مادر سود و زیان مستقلی را داراست؛ هرچند ممکن است زیر مجموعه هر یک از مجموعه‌ها به طور خالص زیان‌ده یا سودآور باشند.

فصل دوم: نقش بانک در تامین مالی شرکت ها و ماهیت وام های بانکی

تامین مالی:

- کارگزاران اقتصادی در طول زمان دارای يك جریان درآمدی و يك جریان هزینه ای می باشند که لزوما بر هم منطبق نبوده و شکافی بین جریان درآمدی و هزینه ای وجود دارد و لازم است که طی فرآیندی این شکاف پر شود. به این چنین فرآیندی که بدنبال ایجاد، جمع آوری و افزایش منابع مالی یا سرمایه ای برای هر نوع مخارجی است، تامین مالی می گویند.
- به عبارت دیگر مصرف کننده ها، بنگاه های تولیدی و تجاری و دولت ها اغلب منابع مالی در دسترس برای رسیدن به اهداف، پرداخت بدهی یا معاملات دیگر را ندارند و باید از طرق مختلف، پولی را که آنها برای عملیات خود نیاز دارند بدست آورند، فرآیندی که عاملان اقتصادی این میزان منابع مالی را بدست می آورند و انتخاب روش آن را تامین مالی می گویند.

انواع روش های تامین مالی داخلی

انواع تسهیلاتی که در حال حاضر برای اجرای طرح ها یا اعتبارات پروژه ای ارائه می شود عبارتند از وام، اجاره به شرط تملیک، فروش اقساطی، کمک های فنی، مشارکت در سرمایه، تسهیم سود، استصناع و خطوط اعتباری.

نظام بانکی:

تسهیلات:

قرض الحسنه:

عقدی است که به موجب آن بانک ها به عنوان قرض دهنده مبلغ معینی را طبق ضوابط مقرر به اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی به صورت قرض واگذار می نمایند .
تامین نسبی نیازهای ضروری و عمومی اشخاص حقیقی و حقوقی به صورت وام غیر تجاری و بدون انتظار سود ،
مرتفع می سازد .

اجاره به شرط تملیک: (Leasing)

یک نوع اعتبار میان مدت برای اجرای طرح های صنعتی است که بر اساس آن تجهیزات سرمایه ای و سایر سرمایه های ثابت مثل کارخانه، ماشین آلات و تجهیزات برای صنایع، صنایع تبدیلی کشاورزی، زیربنایی، حمل و نقل و غیره برای استفاده هر دو بخش خصوصی و عمومی ارائه می شود. این نوع از تسهیلات برای کشتی، تانکرهای نفت، کشتی های ماهیگیری و غیره هم اعطا می گردد. بعد از پایان مدت اجاره، بانک مالکیت تجهیزات را به مستاجر به صورت هبه منتقل می کند.

فروش اقساطی: (Instalment sale)

فروش اقساطی شبیه اجاره به شرط تملیک است. با این تفاوت عمده که در فروش اقساطی مالکیت سرمایه در زمان تحویل به ذینفع منتقل می شود. بر اساس این شیوه، بانک تجهیزات و ماشین آلات را خریداری می کند و با اعمال درصدی سود به ذینفع می فروشد.

سلف:

تسهیلات سلف برای تامین نیاز مالی متقاضی برای تولید کالائی است که قسمتی از هزینه تولید کالا توسط متقاضی انجام و تنها بخشی از هر سرمایه در گردش برای تولید محصول نهائی به صورت تسهیلات بانکی در اختیار او قرار می گیرد .

تعدیل وام های بانکی

• به منظور شناسایی وام های بانک به طور خالص یا برآورد حجم وام ها، ۳ تعدیل در خصوص وام های بانک صورت می گیرد :

۱ - معمولاً وام های لیزینگی در وام های ناخالص در نظر گرفته می شود.

۲ - تعدیل دیگر، درآمدي است که کسب نشده است و این درآمد از مجموعه دارایی ه ای بانک کسر می شود.

۳ - تعديل سوم، ذخايري است كه بانك ها معمولاً به منظور زيان هاي احتمالي ناشي از عدم بازپرداخت نگهداري مي كنند.

• به طور معمول بانك ها بخشي از داراييهاي خود را به صورت سرمايه گذاري در اوراق بهادار از جمله سهام و اوراق قرضه نگهداري مي كنند.

انواع روش‌های تامین مالی خارجی

روش‌های قرضی:

در این گونه از روش‌ها کشور سرمایه‌پذیر وامی را از کشور یا موسسه وام‌دهنده دریافت می‌کند و موظف است در سررسیدهای مقرر اقساط بازپرداخت آن را به وام‌دهنده بپردازد. در این نوع روش‌ها کشور یا بانک وام‌دهنده هیچ‌گونه ریسکی را نمی‌پذیرد و تمام ریسک‌ها متوجه کشور وام‌گیرنده است. به عبارتی روش‌های قرضی که می‌توان از آنها به عنوان وام نام برد عمدتاً با تضمین بازپرداخت همراه می‌باشند

و در کشور ما به دو گروه عمده قابل تفکیک می‌باشند:

- استفاده از تسهیلات اعتباری ماخوذ از بانک‌ها و موسسات مالی خارجی
- استفاده از تسهیلات بانک‌های توسعه‌ای مانند بانک جهانی و بانک توسعه اسلامی

در شرایط فعلی اقتصاد کشور، بانک‌محور است. بخش عمده منابع، خواسته یا ناخواسته در بانک‌ها متمرکز شده است و بازارهای دیگر نظیر بازارهای بورس و... از اقبال عمومی برخوردار نیستند و نتوانستند سهم عمده‌یی در تامین مالی شرکت‌ها خصوصاً شرکت‌های کوچک و متوسط ایفا کنند. بنابراین در چنین شرایطی، رشد و شکوفایی اقتصاد و خروج از بحران کاملاً وابسته به حضور موثر و اثربخش نظام بانکی است. بنابراین باید بخش تامین مالی آن نیز جهت بازسازی و بازاندیشی مورد حمایت قرار گیرد.

بخشی از مشکلات ایجادشده در شبکه بانکی فارغ از مشکلات درونی و بعضاً ساختاری در بانکها (نظیر تعداد شعب زیاد، ناکارآمدی برخی از شعب، عدم استفاده از ابزارهای نوین مالی و...) به تحریم دو سویه اقتصاد کشور و نظام بانکی آن و متعاقب آن رکود طولانی مدت رخ داده در اقتصاد کشور باز می‌گردد. پیرو این شرایط معوقات بانکی به شدت افزایش یافته و همین امر سبب کاهش کفایت سرمایه (حاصل شده از نسبت سرمایه پایه بر مجموع دارایی‌های موزون شده به ریسک) به عنوان مهم‌ترین شاخص سلامت بانکی شده است. هرگونه تغییر در میزان شاخص یادشده بر سایر متغیرهای مالی بانک و در نتیجه بر عملکرد آن تاثیر می‌گذارد.

فصل سوم: نقش نقدینگی در بانکداری

نقدینگی چیست؟

به مجموعه پول شامل سپرده‌های دیداری بخش غیردولتی نزد بانک‌ها و اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و شبه پول شامل سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار، سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های متفرقه نقدینگی گفته می‌شود و در یک تعریف ساده، مجموع اسکناس و مسکوکات و منابع اعتبارات بانکی، مهم‌ترین اجزای تشکیل دهنده نقدینگی هستند.

کارکرد نقدینگی:

رشد بی رویه نقدینگی، باعث رشد سریع تقاضا برای کالاها و خدمات شده و چون در کوتاه مدت عرضه کالا و خدمات محدود است این امر منجر به ایجاد تورم در اقتصاد می شود. کنترل حجم نقدینگی هدف نهایی کشورها برای رسیدن به اهداف کلان اقتصادی مثل ایجاد رشد در تولیدات، کنترل تورم، ایجاد موازنه در پرداخت های خارجی و ایجاد اشتغال است.

در واقع کنترل نقدینگی به عنوان وسیله ای برای رسیدن به اهداف نهایی اقتصاد است. بدین منظور حجم نقدینگی به گونه ای در نظر گرفته می شود که با حمایت از رشد تولیدات داخلی در حد ظرفیت های تولیدی از بروز تورم جلوگیری نماید. مقامات پولی کشورها با استفاده از سیاست های پولی رشد نقدینگی را تحت کنترل قرار می دهند.

مدیریت نقدینگی

مدیریت نقدینگی یکی از بزرگترین چالش‌هایی است که سیستم بانکداری با آن روبرو است. دلیل اصلی این چالش این است که بیشتر منابع بانک‌ها از محل سپرده‌های کوتاه‌مدت تامین مالی می‌شود. علاوه بر این تسهیلات اعطایی بانک‌ها صرف سرمایه‌گذاری در دارایی‌هایی می‌شود که درجه نقدشوندگی نسبتاً پایینی دارند.

وظیفه اصلی بانک ایجاد توازن بین تعهدات کوتاه‌مدت مالی و سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت است. نگهداری مقادیر ناکافی نقدینگی بانک را با خطر عدم توانایی در ایفای تعهدات و در نتیجه ورشکستگی قرار می‌دهد. نگهداری مقادیر فراوان نقدینگی، نوع خاصی از تخصیص ناکارآمد منابع است که باعث کاهش نرخ سوددهی بانک به سپرده‌های مردم و در نتیجه از دست دادن بازار می‌شود.

اصول چهارده گانه ارزیابی مدیریت نقدینگی بانکها در ۸ قسمت به شرح زیر است:

● استقرار ساختاری برای مدیریت نقدینگی
▪ اصل اول:

هر بانک برای مدیریت نقدینگی روزانه خود، باید استراتژی درخور پذیرشی داشته باشد. این استراتژی باید به تمام واحدهای بانک ابلاغ شود.

▪ اصل دوم:

استراتژی و رویه های مهم مربوط به مدیریت نقدینگی باید به تصویب هیئت مدیره بانک برسد. هیئت مدیره باید مطمئن شود که مدیریت ارشد اجرایی، اقدامات ضروری را برای نظارت و کنترل ریسک نقدینگی انجام می دهد. هیئت مدیره بانک باید به طور مداوم از نقدینگی و هرگونه تغییرات مهم در وضعیت نقدینگی جاری و آینده بانک، سریعاً اطلاع پیدا کند.

■ اصل سوم:

هر بانک برای مدیریت و اجرای موثر استراتژی نقدینگی خود باید دارای تشکیلات مدیریتی با جایگاه مناسب باشد. این ساختار، وظایف اعضای مدیریت ارشد اجرایی را شامل می شود. مدیریت ارشد اجرایی باید مطمئن شود که نقدینگی به صورت کارآمد مدیریت شده و روشها و سیاستهای مناسبی برای محدود کردن و کنترل ریسک نقدینگی در پیش گرفته می شود. بانکها به صورت مداوم، بر اساس شرایط و وضعیت نقدینگی موجود، باید در فواصل زمانی مشخص، به بررسی و دسته بندی توان نقدینگی خود بپردازند.

▪ اصل چهارم:

به منظور اندازه گیری، نظارت، کنترل و گزارشگری ریسک نقدینگی، هر بانک باید سیستم اطلاعاتی مناسبی را مستقر سازد. گزارشها باید بهنگام برای هیئت مدیره، مدیریت ارشد اجرایی و سایر کارکنان مرتبط، تهیه شود.

● نظارت و اندازه گیری خالص وجوه مورد نیاز

▪ اصل پنجم: هر بانک باید فرایندی را برای نظارت و اندازه گیری مستمر خالص وجوه مورد نیاز خود ایجاد کند

▪ اصل ششم:

هر بانک باید بر مبنای سناریوهای متنوع به تحلیل توان نقدینگی خود پردازد.

▪ اصل هفتم:

هر بانک باید به منظور تصمیم‌گیری‌های صحیح، مفروضات به کار گرفته شده در مدیریت نقدینگی را به طور پیوسته بازنگری کند.

● مدیریت دسترسی به بازار

▪ اصل هشتم:

هر بانک باید به صورت تعریف شده و در فواصل زمانی معین، برای حفظ و برقراری ارتباط با صاحبان بدهی، ایجاد تنوع در ساختار بدهیها و اطمینان از توانمندی بانک در خصوص نقد کردن داراییها را مورد بررسی و بازنگری قرار دهد

● برنامه ریزی برای پیشامدهای احتمالی

▪ اصل نهم:

هر بانک باید برنامه هایی برای رویارویی با پیشامدهای احتمالی مختلف تدوین کند. این برنامه ها شامل استراتژی اداره کردن بحرانهای نقدینگی و روشهای جبران شکافهای کوتاهمدت در جریانهای نقدی است که به دلیل قرار گرفتن در شرایط غیر منتظره به وجود آمده است.

● مدیریت نقدینگی ارز

■ اصل دهم:

هر بانک باید برای مدیریت نقدینگی ارزهای عمده ای که بر مبنای آنها فعالیت می کند سیستم کنترل، نظارت و اندازه گیری داشته باشد. هر بانک باید افزون بر ارزیابی مجموع نیازهای نقدی خود به تفکیک ارزهای مختلف و بررسی تطابق زمانی غیر قابل قبول، بین سررسید مجموع ارزها با سررسید تعهدات ارزی، استراتژی مشخصی برای تحلیل جداگانه هر ارز داشته باشد.

■ اصل یازدهم:

بر اساس تحلیل انجام شده در اصل دهم، هر بانک باید در صورت نیاز میزان عدم تطابق زمانی جریانهای نقدی (ورود و خروج وجه نقد) در یک دوره زمانی معین را برای مجموع ارزها و به تفکیک ارزهای عمده‌ای که بر مبنای آنها فعالیت می‌کند، به صورت دقیق و منظم در یک چارچوب تعریف شده مورد بررسی و بازنگری قرار دهد.

● کنترل‌های داخلی برای مدیریت ریسک نقدینگی
▪ اصل دوازدهم:

هر بانک باید برای نظارت بر فرایند مدیریت ریسک نقدینگی خود دارای سیستم کنترل داخلی موثر و کارآمد باشد. اجزای اصلی و اثربخش سیستم کنترل نقدینگی باید به صورت مستقل و منظم، مورد بازنگری و ارزیابی قرار گیرد و برای اطمینان، هر قسمت از سیستم کنترل داخلی که لازم است، به طور مناسب اصلاح شود یا ارتقا یابد. نتایج این بررسیها باید در اختیار مسئولان نظارتی قرار گیرد.

● نقش افشای کافی (اطلاعات) در بهبود وضعیت نقدینگی
■ اصل سیزدهم:

هر بانک باید به منظور هدایت افکار عمومی، ساز و کار مناسبی داشته باشد تا اطمینان یابد که اطلاعات لازم درباره سلامت و اعتبار بانک در سطحی درخور پذیرش افشا می شود.

● نقش ناظران

■ اصل چهاردهم:

ناظران باید از استراتژیها، رویه ها، روشها و عملیات اجرایی مربوط به مدیریت نقدینگی، ارزیابی جداگانه ای داشته باشند. آنها باید بانکها را به داشتن سیستم موثری برای اندازه گیری، نظارت و کنترل ریسک نقدینگی ملزم کنند. ناظران برای ارزیابی سطح ریسک نقدینگی هر بانک باید اطلاعات کافی و بهنگام دریافت کنند و از وجود برنامه های احتیاطی لازم در خصوص مدیریت نقدینگی مطمئن شوند.